

Fundusze Europejskie
na Infrastrukturę,
Klimat, Środowisko

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Komitet Monitorujący

**Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko
na lata 2021-2027**

ZIELONE STANDARDY

W ORGANIZACJI WYDARZEŃ

Opracowanie: Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć, we współpracy z Fundacją EkoRozwoju i Fundacją AERIS Futuro, na podstawie publikacji:

- *Zielone standardy* (Fundacja EkoRozwoju)
- *Metodyka organizacji Zielonych Wydarzeń z uwzględnieniem specyfiki funkcjonowania Jednostek Samorządu Terytorialnego* (Fundacja AERIS Futuro)

ZIELONY STANDARD

DLA KOMITETÓW MONITORUJĄCYCH

Fundusze Europejskie na lata 2021-2027 to wehikuł zielonej transformacji w Polsce i Europie. Nie ma co do tego wątpliwości, skoro niemal co trzecie euro środków z Polityki Spójności ma zostać wydane w taki sposób, by wspierać osiągnięcie przez Unię Europejską neutralności klimatycznej do roku 2050. Co więcej, ani jednego eurocenta nie możemy wydać w taki sposób, by naszej planecie zaszkodzić.

Fundusze to jednak nie tylko duże inwestycje, które przychodzą na myśl, gdy mówimy o zielonej transformacji: farmy fotowoltaiczne, wiatraki, ocieplone budynki. To także zmiana zachowań i adaptacja - **w tym nas samych** - do pogarszającej się sytuacji klimatycznej tak, by te niekorzystne zmiany spowolnić, zatrzymać, a następnie odwrócić.

Choć rola Komitetów Monitorujących w kształtowaniu zmiany zachowań i promowaniu postaw proekologicznych może się Państwu wydawać nieoczywista, w istocie jest bardzo istotna. I to z dwóch powodów:

- Posiedzenia Komitetów są organizowane ze środków europejskich i jako takie powinny dawać przykład. Jeżeli chcemy, by Polki i Polacy przekonali się do proekologicznych zachowań (bez których zielona transformacja się nie uda), zacznijmy od siebie.
- Posiedzenia Komitetów to duże, regularne spotkania. Oprócz nich członkowie Komitetu uczestniczą też w spotkaniach grup roboczych, warsztatach, konferencjach organizowanych przez Instytucje Zarządzające. Daje to możliwość wypracowania, testowania i na bieżąco korygowania "zielonych" standardów ich organizacji.

Niniejsza publikacja pokazuje, że organizacja przyjaznego dla środowiska i klimatu wydarzenia jest możliwa, w poszanowaniu wygody, tradycji i przede wszystkim efektywności działania Komitetu.

WSTĘP

Kryzys klimatyczny przestał być już ponurą przepowiednią dla nieokreślonych „przyszłych pokoleń”: to szereg zjawisk, które rozgrywają się na naszych oczach i pogłębiają toczący się jednocześnie kryzys bioróżnorodności.

Lista symptomów jest przytłaczająca: przedłużające się i częstsze susze, coraz dłuższe fale coraz silniejszych upałów, częstsze i silniejsze wichury, huragany i trąby powietrzne, deszcze nawalne, powodzie, wzrost poziomu mórz i oceanów, wymieranie gatunków, wzrost poziomu zanieczyszczeń, galopująca deforestacja i postępująca erozja gleb. Obserwujemy to od dawna. Precyzyjną **diagnozę przyczyn aktualnych zmian klimatycznych naukowcy sporządzili już kilkadziesiąt lat temu i zakończyli na ten temat spory** formułując konkretne zalecenia. Póki co działania podejmowane przez ludzkość nadal są jednak nieadekwatne do skali zagrożeń, z jakimi przychodzi nam się mierzyć.

Najnowszy raport Międzyrządowego Zespołu ds. Zmian Klimatu (IPCC) wskazuje, że **przekroczenie poziomu 1.5 stopnia Celsjusza, pierwszego progu bezpieczeństwa klimatycznego, jest realne jak nigdy wcześniej.**

W tym samym dokumencie IPCC podkreśla jednocześnie, że wciąż mamy szansę uniknąć najbardziej dramatycznych skutków przegrzania planety, jeśli podejmiemy natychmiastowe działania zmierzające do redukcji śladu węglowego na każdym poziomie ludzkiej działalności. Każdy ułamek stopnia to dosłownie kwestia życia i śmierci dla setek milionów istnień.

Naszą najlepszą **szansą na uniknięcie katastrofy są zmiany systemowe i indywidualne we wszystkich sektorach, w których emitujemy gazy cieplarniane:** energetyce, rolnictwie, przemyśle, transporcie, budownictwie, gospodarce odpadami itd. To proces, który w sposób nieunikniony musi za sobą pociągnąć zmiany także w ekonomii, kulturze i świadomości społecznej. Celem jest redukcja globalnych emisji o 50% do 2030 roku, a następnie do zera netto w 2050 roku. Misją dodatkową, ale równie ważną, jest ocalenie tej planety jako miejsca zdatnego do życia: dla nas, przyszłych pokoleń, ale także dla innych gatunków, z którymi ją współdzielimy. Innymi słowy: wycinka lasów pod farmy fotowoltaiczne nie wchodzi już w grę.

Fot. Arkadiusz Wierzbą

Troska o kruche i ograniczone zasoby ziemskie oraz konieczność sprostania temu, być może największemu w historii tej cywilizacji wyzwaniu, wymagają wspólnego wysiłku różnych środowisk i rozproszonych dziedzin działalności społecznej. **Organizacje pozarządowe, ale także instytucje publiczne i podmioty gospodarcze powinny stać się modelowym przykładem realizacji celów IPCC, wdrażając i promując konkretne praktyki i rozwiązania sprzyjające ich realizacji.**

Prezentowane standardy pomogą nam sprawdzić, czy i jak organizowane przez nas wydarzenia uwzględniają troskę o stabilny klimat i szeroko rozumianą przyrodę, czyli nasze podstawowe środowisko życia.

Należy podkreślić, że proponowane **standardy opierają się na aktualnej wiedzy i dostępnych technologiach**, które nieustannie się zmieniają.

Tak jak energooszczędne świetlówki rtęciowe ustąpiły miejsca oświetleniu LED-owemu, tak poprawia się również efektywność energetyczna innych urządzeń, materiałów czy procesów produkcyjnych. Powstają skuteczniejsze metody termoizolacji budynków, przetwarzania odpadów czy ogrzewania i chłodzenia pomieszczeń. Oznacza to, że prezentowane przykłady konkretnych rozwiązań wymagają bieżącej korekty z uwzględnieniem najlepszych spośród dostępnych technologii czy modeli działania.

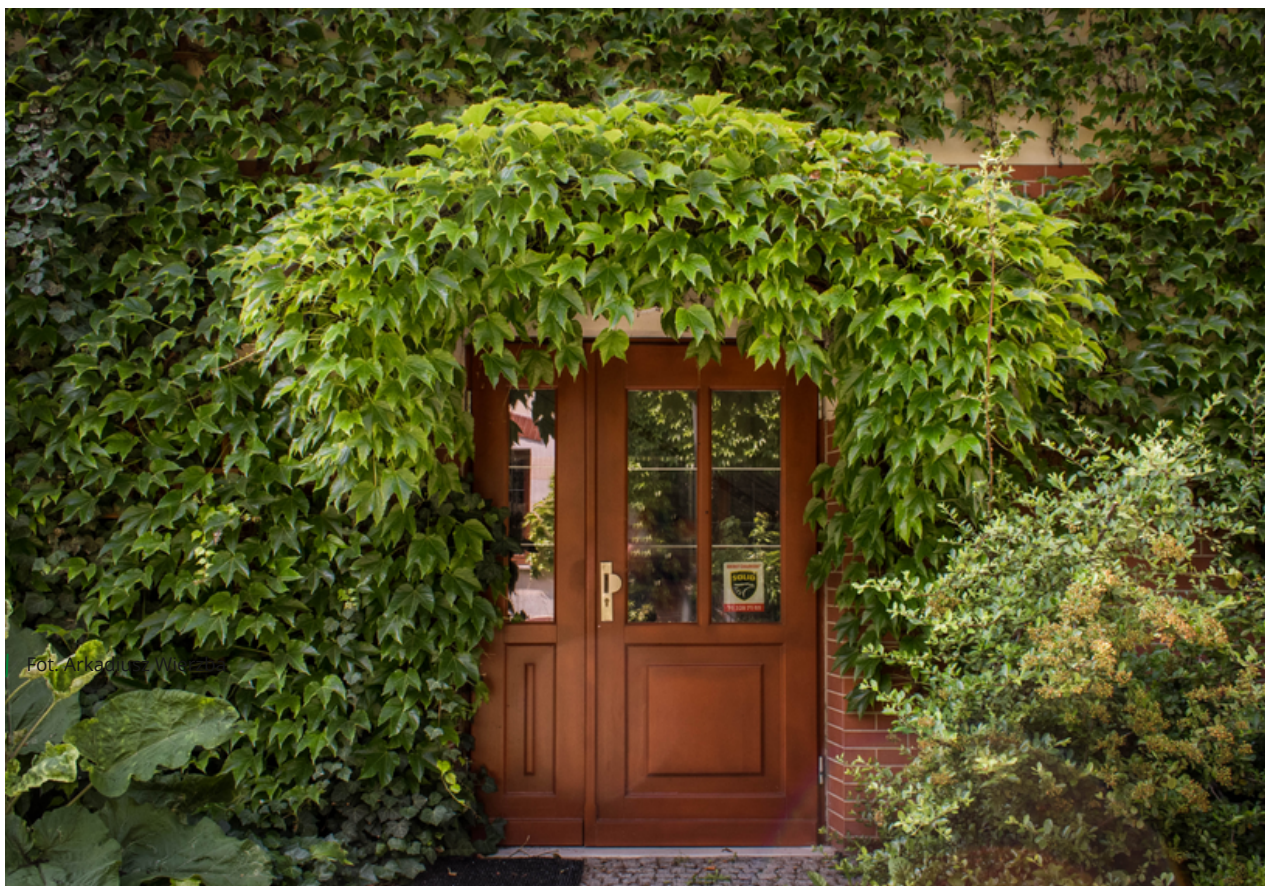
Fot. Arkadiusz Wierzbą

Niezależnie od innowacji nie zmienia się jednak **podstawowe zalecenie redukcji** dla wszystkich omawianych tutaj obszarów. Dotyczy to redukcji zarówno śladu węglowego i wodnego czy poziomu zanieczyszczeń, jak i ubóstwa energetycznego czy nierówności społecznych. Z greckiego **oikos** (gr. *ο οἶκος*), z którego wywodzi się pojęcie ekologii, to kolektyw żyjący we wspólnej przestrzeni - tworząc dom. Dom to nie tylko ściany, meble, lodówka, kuchenka i komputer, ale też ludzie: relacje między nimi, poczucie bezpieczeństwa lub jego brak, dążenie do zaspokojenia podstawowych potrzeb umożliwiające trwanie i rozwój życia.

Nawet jeśli w dającej się wyobrazić przyszłości uzyskamy dostęp do taniej, nisko- lub zeroemisyjnej energii, **nadal będziemy mieszkańcami tej samej planety, czyli ograniczonej przestrzeni, z ograniczonymi zasobami nieodnawialnymi i ograniczoną pojemnością środowiskową.** Konieczność redukcji – najlepiej w powiązaniu z regeneracją w tych obszarach, gdzie jest to jeszcze możliwe – jako zasada fundamentalna, przekrojowa, międzysektorowa, pomaga uniknąć groźnej pętli, wariantu paradoksu Jevonsa, na który zwraca uwagę Harald Welzer*: impulsu do nadprodukcji (i powiązanej z nią nadkonsumpcji) towarów „ekologicznych”. Dobrą ilustracją tego paradoksu jest przestroga płynąca z trwającej „rewolucji energetycznej”: nieskrępowane wydobywanie litu w celu produkcji baterii, bez uwzględnienia w pierwszej kolejności pilnej potrzeby redukcji zużycia energii, już dziś powoduje lokalne katastrofy środowiskowe związane z wydobywaniem tego pierwiastka i utylizacją odpadów.

Na poziomie organizacji pozarządowej, przedsiębiorstwa, samorządu lub innej instytucji można wpaść w podobną pętlę, gdy zapomni się o zaleceniu redukcji. Wymiana sprawnego, ale starego sprzętu na nowy, spełniający wyższe standardy efektywności energetycznej w ostatecznym rozrachunku jest rozwiązaniem mniej korzystnym dla ochrony klimatu i środowiska niż zrównoważone użytkowanie i naprawa urządzeń już posiadanych. Ale przy wyborze nowego sprzętu (jeśli oczywiście nie mamy możliwości zakupu używanego), zalecane jest kierowanie się zasadą efektywności energetycznej. **Jeśli nie da się „wcale” lub „mniej”, trzeba spróbować „inaczej”.** I to jest właściwy moment na skorzystanie z najlepszych – czyli w duchu niniejszych standardów: najbardziej prośrodowiskowych – z dostępnych technologii.

*Im wydajniej wykorzystujemy jakiś surowiec, tym bardziej wzrasta jego zużycie - paradoks ten opisał w 1865 r. angielski ekonomista William Stanley Jevons. Na podobne zjawisko w odniesieniu do "ekoproduktów" zwraca uwagę Harald Welzer, psycholog społeczny, w książce *Samodzielne myślenie*, tłum. V. Grotowicz, Warszawa 2015.

Fot. Arkadiusz Wierzbą

Za drogowskaz warto przyjąć tzw. **zasadę 3R** (od angielskiego *reduce, reuse, recycle*), czyli zestaw trzech prostych reguł, najbardziej korzystnych dla środowiska. Przy podejmowaniu decyzji znaczenie ma kolejność tych zaleceń. Przede wszystkim należy unikać kupowania zbędnych produktów (*reduce*). Jeśli to niemożliwe – wykorzystać ponownie niepotrzebne już rzeczy (*reuse*) lub w ostateczności zadbać, by odpady zostały przetworzone (*recycle*).

3 REDUCE REUSE RECYCLE

Organizacja „zielonego” wydarzenia to nie tylko redukcja bezpośredniego negatywnego wpływu na środowisko, lecz także mniej oczywisty, ale równie ważny **długotrwały i pozytywny efekt edukacyjny** zarówno wśród uczestników czy społeczności lokalnej, jak i w szerokim odbiorze społecznym, dlatego tak ważne jest **informowanie o wdrażanych standardach**. Podczas przygotowywania wydarzenia warto także zadać sobie pytania:

- Jakie wartości głosimy, a jakie przekazujemy w praktyce organizując wydarzenia?
- Czego oczekujemy od innych w kontekście tego jak sami funkcjonujemy?

Poprzez promowanie wysokich standardów ekologicznych i odpowiedzialnych postaw **możemy wpływać na inne instytucje, organizacje czy współpracujące z nami podmioty**, które dzięki temu będą miały motywację do działań na rzecz społeczeństwa i środowiska podczas realizacji swoich działań.

TRANSPORT

transport ludzi i rzeczy na potrzeby organizacji wydarzeń, infrastruktura

Według raportu IPCC z 2021 roku transport odpowiada globalnie za **15% wszystkich emisji powodowanych przez człowieka**. Na ten wynik składają się emisje ze spalinowych środków transportu:

od ruchu samochodowego, przez lotnictwo, aż po transport morski. Transport lądowy odpowiada także za zanieczyszczenie środowiska tlenkami azotu, co w miejscach o intensywnym ruchu samochodowym przekłada się na zjawisko **smogu letniego**.

Wpływ **lotnictwa** na środowisko nie ogranicza się do emisji dwutlenku węgla. Spalanie paliwa w samolotach powoduje także powstawanie m.in. dwutlenku siarki i tlenków azotu, które również mają wpływ na system klimatyczny naszej planety.

Kluczowym zadaniem w tym obszarze jest stopniowa eliminacja spalinowych środków transportu oraz **zwiększenie roli naziemnego transportu zbiorowego**, w tym przede wszystkim transportu kolejowego.

Fot. Arkadiusz Wierzbą

Czy możemy skorzystać z naziemnego transportu zbiorowego lub roweru do przewozu osób/rzeczy?

Tak

na spotkania wybieramy lokalizacje, do których można dojechać takim transportem

Nie

Korzystamy z transportu intermodalnego (np. *park & ride*)

dbamy, o to, aby jednym samochodem jechało jak najwięcej osób (*car sharing*)

🕒 Zwróć uwagę

- o środkach transportu **decydujemy już na etapie wyboru lokalizacji** wydarzenia;
- przy wyborze lokalizacji zwróć także uwagę na **politykę ekologiczną** ośrodka, w którym odbędzie się wydarzenie, w tym: standard energetyczny budynku, dostępność zielonej infrastruktury (np. stojaki rowerowe), zarządzanie obiegiem odpadów i ochroną środowiska;
- w przypadku posiedzeń stacjonarnych rekomendowany jest **transport publiczny**;
- emisje z transportu obejmują także **ślad węglowy z transportu zakupionych produktów**, są to tzw. *food miles* (ang. żywnośćo-kilometry), zob. CATERING.

CATERING

*Emisje z produkcji żywności,
transport produktów żywnościowych*

Rolnictwo to jeden z czterech najbardziej emisyjnych sektorów gospodarki, a zarazem obszar, który w ogromnym stopniu już dziś odczuwa skutki zmieniającego się klimatu. Za emisje z rolnictwa odpowiada przede wszystkim **przemysłowy chów zwierząt** (emisje metanu z chowu przeżuwaczy) oraz **deforestacja** na potrzeby produkcji paszy dla zwierząt i oleju palmowego.

Dodatkowym aspektem, o którym należy pamiętać jest również ślad ekologiczny tego sektora, w tym wysoki **śląd wodny** (rolnictwo odpowiada za 70% globalnego zużycia zasobów wody słodkiej) oraz wpływ na **zanik bioróżnorodności** spowodowany rolnictwem przemysłowym.

► Zalecenia

- **Przygotowanie jadłospisu z przewagą posiłków bezmięsnych** zarazem prawidłowo zbilansowanych (samo uszczuplenie ilości produktów odzwierzęcych bez uwzględnienia tego kryterium, może sprawić, że jedzenie będzie niepełnowartościowe);
- **wybór produktów sezonowych i lokalnych** wpływa na ograniczenie emisji z transportu żywności: posiłki roślinne, jeśli są oparte na produktach sprowadzanych z daleka (owoce egzotyczne, awokado etc.), mogą mieć wyższy ślad węglowy i ekologiczny niż ich tradycyjne odpowiedniki;
- **ograniczenie produktów pakowanych i jednorazowych naczyń**: dotyczy to zarówno żywności, jak i wody butelkowanej, którą można zastąpić wodą wodociągową; korzystanie z przyjaznych środowisku naczyń wielorazowych (talerzy, szklanek, sztućców, a w dalszej kolejności tych biodegradowalnych (np. talerze z otrębów)
- **rezygnacja z posiłków wykorzystujących zagrożone gatunki ryb** (łosoś bałtycki, dorsz, węgorz, halibut, tuńczyk błękitnoplętny);
- **rezygnacja z posiłków zawierających mięso wołowe**, hodowla przeżuwaczy niesie bowiem ze sobą ogromne koszty środowiskowe - wyprodukowanie 1 kilograma wołowiny zużywa ponad 15 tysięcy litrów wody, a na każdy gram mięsa przypada 221 gramów CO₂;
- **rezygnacja z produktów zawierających olej palmowy** (w tym zwłaszcza słodczy, które możemy z powodzeniem zastąpić lokalnymi i sezonowymi owocami);
- **wybór produktów z certyfikatem żywności ekologicznej** lub FairTrade;

Fot. Igor Dutina / Getty Images / Canva

- **unikanie marnowania żywności**: zamówienia dostosowane do liczby uczestników, nadwyżki przekazywane do lodówek społecznych, banków żywności etc.

● Zwróć uwagę

Wybór cateringu opartego na lokalnych i sezonowych produktach roślinnych to również znakomita **okazja do promocji polskich produktów**, zwłaszcza tych, które są specyficzne dla danego regionu.

■ Źródła

- Anna Sierpińska, *Rolnictwo wpływa na klimat, klimat wpływa na rolnictwo*, serwis Nauka o klimacie ([link](#));
- Kalkulator śladu wodnego: <https://waterfootprint.org/>
- Ślad węglowy różnych rodzajów diet ([link](#)), Nauka w Polsce, marzec 2023 r.)

■ Inspiracje

- M. Dymek, *Jadłonomia*, Warszawa 2006.
- *Poradnik rybny WWF*: www.ryby.wwf.pl

MATERIAŁY

*Materiały biurowe, druk dokumentów
materiały promocyjne (gadżety)*

Drukowanie dokumentów, publikacja materiałów i produkcja gadżetów jest ściśle związana z **emisjami przemysłowymi** (24% emisji) oraz zużywaniem **ograniczonych zasobów ziemskich** (do produkcji papieru, tworzyw sztucznych czy elektroniki użytkowej). Ponadto wiele rzeczy wciąż produkujemy metodami, które zagrażają środowisku.

Najważniejsze pytanie przy podejmowaniu decyzji o produkcji materiałów brzmi: **czy na pewno tego potrzebujemy?** Oczywiście nie sposób sobie wyobrazić działania instytucji czy organizacji wydarzenia bez jakichkolwiek materiałów informacyjnych i promocyjnych. Po eliminacji nadmiaru materiałów i ograniczeniu zbędnych gadżetów, możemy się zastanowić nad doborem produktów obciążających środowisko w minimalnym stopniu.

Fot. Canva

► Zalecenia

- **drukowanie dwustronne** na papierze makulaturowym;
- **drukowanie w trybie roboczym** (ogranicza zużycie tonera / atramentu);
- publikacje **na papierze z recyklingu**
- **eliminacja papieru barwionego / bielonego** chemicznie, oznaczenia: ECF (proces produkcji częściowo pozbawiony chloru) lub lepiej TCF (całkowicie pozbawiony chloru);
- **eliminacja papieru lakierowanego** oraz foliowanych okładek;
- **wybór gadżetów z recyklingu lub produktów biodegradowalnych**, najlepiej od lokalnego (krajowego) dostawcy, który korzysta z prostych, przyjaznych środowisku i łatwo dostępnych półproduktów (ołówki z gałązek, długopisy z plastycznej masy recyklingowej, lniane torby z nadrukiem z ekologicznych farb wodnych, woskowijki itp.);
- **powtórne wykorzystywanie materiałów**, takich jak: długopisy, teczki i segregatory, identyfikatory, pudełka i pojemniki, zużyte banery (jako surowiec do produkcji np. toreb).

◉ Zwróć uwagę

Wiele materiałów można z powodzeniem wydawać jednocześnie (lub wyłącznie) **w formie elektronicznej** (zmniejszając liczbę materiałów drukowanych). To praktyka coraz częściej stosowana i nierzadko o wiele wygodniejsza dla uczestników wydarzenia.

Warto zwracać uwagę na obecność **certyfikatu FSC** (*Forest Stewardship Council*). W zakres standardu FSC wchodzi nie tylko ochrona gatunkowa i ilościowa drzew, ale także całych ekosystemów leśnych.